

В. Ф. Гарькава,
к. е. н., доцент, ректор,
ПЗВО "Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика"
ORCID ID: 0000-0003-3033-8515
А. Ю. Кліщевська,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту та фінансів,
ПЗВО "Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика"
ORCID ID: 0000-0001-7057-9810

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.15.38

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

V. Harkava,
PhD in Economics, Associate Professor, Rector, Pylyp Orlyk International Classical University
A. Klishchevs'ka,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management and Finance,
Pylyp Orlyk International Classical University

DEPARTMENT OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES IN THE REGIONAL ECONOMIC SECURITY SYSTEM

У статті висвітлено сутність понять "економічна безпека регіону", "процесно-орієнтований підхід", "ланцюг створення вартості". Визначено, що в забезпеченні економічної безпеки регіону ключове значення має ефективне управління вартістю кінцевого продукту харчової промисловості. Обґрунтовано ефективність застосування процесно-орієнтованого підходу в управлінні ціннісним ланцюгом створення вартості продукту. Виокремлено чотири етапи процесу управління підприємством, а саме ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості (ЦЛПХП) на регіональному рівні. Розроблено модель управління ЦЛПХП у регіоні, що включає такі структурні елементи, як цілі і об'єкти управління, сукупність елементів ланцюга, методи і інструменти управління. З'ясовано основні методи ефективного управління ЦЛПХП: адміністративні, економічні і цифрові. З метою підвищення результативності управління підприємствами харчової промисловості запропоновано створення регіонального органу як суб'єкта управління, що реалізує контрольні та регулюючі функції на всіх етапах створення вартості продукту, включаючи підготовку сировини, його виробництво і доведення до кінцевого споживача.

The article highlights the essence of the concepts "economic security of the region", "process-oriented approach", "value chain". It is determined that effective management of the cost of the final product of the food industry is of key importance in ensuring the economic security of the region. The effectiveness of the process-oriented approach in the management of the value chain of product value is substantiated. There are four stages of the enterprise management process, namely the value chain of the food industry (CLPHP) at the regional level: assessment of the value (value) of the final product of the industry; definition of business processes of creation of value of a product of branch and structure of participants of a value chain; assessment of the contribution of each link (participant) of the chain in creating the value (value) of the final product; modeling an effective

value chain. A management model of CLPHP in the region has been developed, which includes such structural elements as goals and objects of management, a set of chain elements, management methods and tools. The main methods of effective management of CLPHP are clarified: administrative (regulatory framework, state programs, quality standards), economic (granting tax benefits to business entities, subsidies, subventions, grants and targeted loans, soft loans, grants, conclusions of special investment contracts, public procurement) and digital (digital agriculture, "smart" grid systems, e-commerce, unmanned vehicles). In order to increase the effectiveness of food industry management, it is proposed to create a regional body (working commission) as a management entity that implements control and regulatory functions at all stages of product value creation, including preparation of raw materials, production and delivery to the final consumer. The effectiveness of the food chain value chain management processes implemented by the working group in the region is presented. The working commission will be an effective body that will promote the growth of value added at all stages of production and distribution of food products, as well as ensuring the economic security of the region (GRP growth) and the country as a whole (GDP growth).

Ключові слова: економічна безпека регіону, продовольча безпека регіону, підприємство, харчова промисловість, управління підприємством, ціннісний ланцюг продукту, ВРП, ВВП.

Key words: economic security of the region, food security of the region, enterprise, food industry, enterprise management, product value chain, GRP, GDP.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сьогодні гостро стоїть проблема забезпечення економічної безпеки регіону, одним з основних питань в якій вважається забезпечення продовольчої безпеки та безперервному постачанні населенню основних видів харчової продукції. З цієї метою потрібно проведення численних складних заходів, які повинні охопити всі управлінські аспекти розширення та інтенсифікації сфер виробництва продовольчої продукції і, в цілому, розвиток харчової промисловості. З одного боку, необхідні нові інвестиційно-інноваційні підходи до модернізації і оновлення виробничих процесів харчових промислових підприємств, а з іншого — є необхідність у більш комплексному вирішенні економіко-організаційних проблем даної сфери і у виборі оптимальної моделі управління ціннісним ланцюгом харчової продукції в регіоні.

У цьому контексті зростає актуальність питань, пов'язаних з використанням процесно-орієнтованого підходу до управління ціннісним ланцюгом створення вартості продукту, що враховує необхідність здійснення управлінського впливу на всю сукупність ланок ланцюга. Вказаний підхід дозволяє цілеспрямовано впливати на підприємства харчової промисловості для того, щоб максимізувати додану вартість на всіх етапах виробництва і розподілу продукту.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЮТЬСЯ АВТОРИ

Питання економічної безпеки регіону розробляються такими вітчизняними вченими, як В.Г. Алькема [10], М.М. Бедлар, О.В. Борович, О.В. Ілляшенко, М.О. Житар, С.В. Каламбет [9], Б.О. Кириленко [9], О.А. Кири-

ченко [10], М.В. Тимоць, Н.Я. Юрків. Проблеми управління підприємствами харчової промисловості розглянуто у працях науковців Т.В. Андреевої [1; 2], В.В. Боковець [3], Р.С. Відіщевої [1], Г. Геревффі [14], Ж.А. Єрмакової [1], Н.В. Ільченко [8], Т.В. Константинової [11], С.В. Кошеленко [8], М.Ф. Кропивко [12], А.В. Курликової [1; 2], Р. Лема [15], Б.А. Лундвалль [15], Р.П. Мазуренко [3], О.М. Одінцова [8], М. Портера [16], Ю.І. Свічкара [3], А.П. Тяпухіна [1], Р. Юровецького [15].

В Україні нині досить велика увага приділяється питанням ефективності управління підприємствами, в той час як досліджень присвячених безпосередньо процесно-орієнтованому підходу до управління підприємствами харчової промисловості у системі економічної безпеки регіону, недостатньо.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою роботи є підвищення результативності управління підприємствами харчової промисловості в рамках ціннісного ланцюга продукту за допомогою створення регіонального органу як суб'єкта управління, що реалізує контрольні та регулюючі функції на всіх етапах створення вартості продукту, включаючи підготовку сировини, його виробництво і доведення до кінцевого споживача.

Досягнення поставленої мети обумовлює вирішення таких завдань: з'ясувати сутність понять "економічна безпека регіону", "процесно-орієнтований підхід", "ланцюг створення вартості"; обґрунтувати ефективність застосування процесно-орієнтованого підходу в управлінні ціннісним ланцюгом створення вартості продукту харчової промисловості; виокремити етапи процесу управління підприємством; розробити модель управління ЦЛПХП у регіоні; запропонувати заходи щодо підвищення результативності управління підприємствами харчової промисловості на регіональному рівні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Посилення ролі регіонів у суспільно-економічному розвитку країни вимагає особливої уваги до забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні. Продовольча безпека — незамінна складова економічної безпеки і їх зв'язок цілком очевидний. Продовольча безпека займає особливе місце в економічній стабільності розвитку регіонів. Щодо інших видів безпеки, що входять до складу економічної (інформаційна, зовнішньоекономічна, виробнича та ін.), продовольча є першоосновою. В умовах сьогодення агропромисловий комплекс України, який включає підприємства харчової промисловості, забезпечує продовольчу і економічну безпеку як на регіональному, так і національному рівнях у своєму секторі економіки та в системі народного господарства виконує ключову стабілізуючу роль.

Харчова промисловість регіонів — це тисячі великих, середніх і малих підприємств різної форми власності, які виробляють майже 20 % від загального обсягу промислової продукції. Найбільша частина реалізованої продукції — це напої, м'ясні і молочні продукти, тютюнові вироби, хліб і хлібобулочні вироби, жири. Харчова промисловість регіонів має унікальні технологічні форми організації виробництва, матеріального і сировинного забезпечення виробничого процесу. При цьому тісний зв'язок з іншими галузями економіки дозволяє їй створювати найбільш якісні і доступні для споживчого ринку продукти харчування [3, с. 17].

Оцінка стану та розвитку галузей харчової промисловості дозволила виявити ряд проблем, серед яких: технічне і технологічне відставання виробництва; висока залежність від імпорту сировини і готової продукції; недостатній розвиток інновацій та інші. Для вирішення цих та інших проблем розвитку галузі необхідно застосовувати сучасні інструменти і підходи до управління. Таким чином, забезпечення економічної безпеки регіону підприємствами харчової промисловості здійснюється за рахунок власного виробництва та постачання основними видами продуктів всього населення регіону при обов'язковому пріоритеті малозабезпечених її шарів і за умови фізичної та економічної доступності цих продуктів в такій кількості і якості, які необхідні для збереження і підтримання життєдіяльності людини [9; 10]. У цьому процесі ключове значення має ефективне управління ланцюгом створення вартості кінцевого продукту харчової промисловості.

Головна мета управління підприємствами харчової промисловості в контексті ціннісного ланцюга продукту зводиться до повноцінного забезпечення економічної безпеки регіону та країни загалом за рахунок прискореного імпортозаміщення у відношенні сільгоспсировини, сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.

Імпортозаміщення ґрунтується на створенні сучасного вітчизняного промислового базису, а не на зниженні обсягів або частки імпорту. Ця політика націлена на повне забезпечення економічної і стратегічної безпеки регіонів, їх незалежності, обороноздатності на найвищому науково-технічному рівні.

Однак слід розуміти, що вкрай важливо дати раціональну оцінку ресурсів і здібностей господарюючого суб'єкта, і комбінуючи які, можна створювати цінність для споживача [5, с. 165]. Важлива роль у цьому процесі відводиться державним органам, які розробляють, затверджують і реалізують державні програми, спрямовані на підтримку сільського господарства і галузей харчової промисловості в регіонах.

Термін "ланцюг створення вартості" спочатку застосовувався для дослідження процесу створення вартості всередині конкретного господарюючого суб'єкта. Вчені А.А. Томпсон та А.Дж. Стрікланд запропонували розглядати суб'єкт господарювання як сукупність видів діяльності, в якій кожен із структурних елементів робить свій певний внесок у здійснення витрат і отримання результатів. У цьому контексті можна говорити про те, що в якості інструменту для досягнення поставлених цілей застосовувався процесно-орієнтований підхід [17].

На нашу думку, ефективність застосування процесно-орієнтованого підходу в управлінні ціннісним ланцюгом створення вартості продукту полягає в зниженні витрат ресурсів на всіх етапах виробництва і розподілу продукту харчової промисловості за рахунок виявлення "вузьких" місць, оптимізації бізнес-процесів і управлінського впливу (дозволяє точно визначити місце, роль і функціональну належність кожного учасника ланцюга), а також максимізації цільових показників суб'єктів господарювання через створення продукту з високою споживчою цінністю. Саме специфіка процесно-орієнтованого підходу дозволяє не просто визначитися з вихідною інформацією, цілями управління, очікуваними результатами, а й вибудувати послідовний, логічний зв'язок між кожною ланкою, елементом ланцюга і етапом управління.

Загальноновизнаними класиками концепції ланцюга створення вартості (цінності) є М. Портер, Г. Джереффі, Р. Каплінські, М. Морріс, які у своїх роботах розкривають теоретико-методичні аспекти аналізу ціннісного ланцюга для отримання конкурентних переваг господарюючих суб'єктів як всередині країни, так і за її межами [16].

Концепція управління ціннісним ланцюгом виходить з того, що споживач — це основний вектор, що визначає напрям діяльності підприємства і його менеджменту як процесу управління послідовністю інтегрованих видів діяльності та інформації про продуктові потоки, орієнтованих на максимізацію цінності готового продукту для споживача і забезпечення ефективності продажів для підприємства.

Зарубіжні автори відзначають, що для ефективного функціонування ціннісного ланцюга потрібно певний ступінь "управління", проте в науковій літературі розкриття методичного інструментарію управління не приділяється належної уваги. Останні зарубіжні дослідження демонструють переміщення уваги вчених і управлінців на ланки з більш високим рівнем доданої вартості, які беруть участь у глобальних ланцюгах, розвиток яких стає пріоритетним напрямком економічної політики розвинених країн і країн, що розвиваються [14; 15].

Науковець Б.М. Герасимов зазначає, що під час вирішення складних проблем в управлінській діяльності

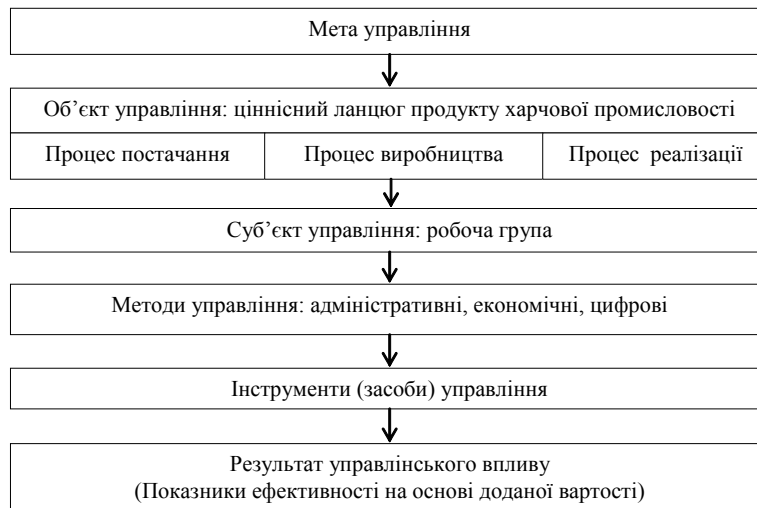

Рис. 1. Модель системи управління підприємством, а саме ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості в регіоні

Джерело: складено авторами.

центральною ланкою є методологічний процес, спрямований на вибір методів управління, дослідження бар'єрів і засобів для їх подолання, обґрунтування прийнятих рішень. Виявлення "вигідних точок прикладання" управлінських впливів є для суб'єкта управління складним завданням, що вимагає розробки ефективного механізму управління (порядку дій щодо об'єкта управління, що забезпечує досягнення поставлених цілей управління) як складової системи управління [4, с. 20].

Тому численні авторські дослідження в цій сфері дозволяють зробити висновок, що процес управління підприємством, а саме ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості на регіональному рівні повинен включати як мінімум чотири етапи:

- 1) оцінку вартості (цінності) кінцевого продукту галузі;
- 2) визначення бізнес-процесів створення вартості продукту галузі та складу учасників ціннісного ланцюга;
- 3) оцінку внеску кожної ланки (учасника) ланцюга у створення вартості (цінності) кінцевого продукту;
- 4) моделювання ефективного ланцюга створення вартості.

Оцінка вартості кінцевого продукту галузі здійснюється на основі офіційних статистичних даних про ціни і тарифи, опублікованих територіальними органами головного управління статистики конкретного регіону України.

Виявлення бізнес-процесів створення вартості продукту галузі харчової промисловості пропонується проводити на основі встановлення видів економічної діяльності згідно з ЄДРПОУ класифікатором видів економічної діяльності (далі КВЕД-2) з ідентифікацією сировинних, виробничих ланок, а також ланок дистрибуції, вхідної і вихідної логістики.

Визначення складу учасників (господарюючий суб'єктів) ціннісного ланцюга рекомендується здійснювати з використанням відкритого інформаційного ресурсу <https://online.minjust.gov.ua/>, що надає достовірні і повні відомості про діяльність юридичних осіб і індивідуальних підприємців, зареєстрованих на території України. Цей сервіс надає можливість пошуку органі-

зації за заданим видом економічної діяльності відповідно до КВЕД-2 та регіональної належності.

Наприклад, для ціннісного ланцюга створення вартості рослинних масел, хлібопродуктів і макаронних виробів встановлені загальні організаційно-економічні особливості:

- наявність єдиної сировинної бази, що є продуктом рослинницької галузі сільського господарства (зернові і олійні культури);
- тривалий період зберігання сировини, що вимагає наявності виробничих потужностей для здійснення виду діяльності із зберігання та складування зернових культур.

Для оцінки вкладу кожної ланки (учасника) ланцюга в створення вартості кінцевого продукту рекомендується використовувати показник доданої вартості. Пропорції розподілу доданої вартості між ланками ціннісного ланцюга визначаються за допомогою структурного аналізу середніх роздрібних цін на кінцеві продукти галузі. Основними джерелами інформації при проведенні структурного аналізу є дані управлінського обліку окремих організацій (кошторису витрат, фактичні і планові калькуляції), офіційні статистичні дані про структуру роздрібних цін на окремі види харчової продукції в Україні.

На заключному етапі здійснюється моделювання ціннісного ланцюга і визначаються варіанти інтеграції організацій-учасників, що спрямовано на підвищення ефективності діяльності кожного учасника і максимізацію доданої вартості продукту території. З використанням матричної структури моделювання, заснованої на доданій вартості і територіальному зонуванні, розраховуються можливі варіанти інтеграційної взаємодії учасників ціннісного ланцюга і вибираються найбільш ефективні з них.

Таким чином, існуючі науково-методичні розробки у сфері управління підприємством, а саме ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості не є жорсткими інструментами управління, а в більшій мірі теоретико-описовими і аналітичними, які вимагають узагальнення, систематизації та доповнення з урахуванням галузевої специфіки.

У результаті, на рисунку 1 узагальнено представлена модель системи управління підприємством, а саме ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості у регіоні, що включає такі структурні елементи, як цілі і об'єкти управління, сукупність елементів ланцюга, методи і інструменти управління.

Логіка побудови управлінської моделі передбачає поступовий перехід від однієї структурної одиниці до іншої на шляху до цільових результатів — економічних показників, що комплексно визначає ефективність функціонування ціннісного ланцюга [1].

Головним завданням управління виступає ефективна взаємодія різних ланок (учасників) ланцюга і максимізація доданої вартості кожного з зазначених вище елементів.

Наявність конкретної мети передбачає виділення об'єкта управління, в якості якого виступає безпосередньо ціннісний ланцюг продукту харчової промисловості, що містить у своїй структурі сировинні ланки (обслуговуючі заготівельний процес), виробничі (за допомогою яких здійснюється процес виробництва готового продукту) і дистрибутивні ланки (охоплюють реалізаційний процес) [1].

Визначення мети управлінського впливу, а також структурних елементів ланцюга обумовлює необхідність виділення спеціалізованого органу, який контролює основний процес. Іншими словами, важливе місце в процесі управління ціннісним ланцюгом належить суб'єкту, який здійснює такий вплив. В свою чергу якісне управління передбачає використання набору прийомів і способів, за допомогою яких управлінський вплив буде здійснюватися.

Для ефективного управління ціннісним ланцюгом доцільно застосування науково обґрунтованих методів (підходів), що відповідають вимогам економіки з урахуванням сучасного стану ринкового середовища. Управлінський вплив на ціннісний ланцюг націлений на те, щоб на кожному етапі (в кожній ланці) максимізувати додану вартість [2].

Важливо розуміти, що не існує універсальних методів та інструментів управління, які однаково були б результативні як по відношенню до суб'єкта господарювання, так і до регіону. Для ефективного управління ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості на регіональному рівні доцільно застосовувати адміністративні, економічні і цифрові методи управління.

Адміністративні методи включають: заборони, дозвіл, примус і контроль. Заборона передбачає заборону або обмеження будь-якої діяльності. Наприклад, заборона в харчовій промисловості включає обмеження імпорту і експорту ряду продуктів харчування. Заборона стосується тих країн, звідки заборонено поставляти яловичину, домашню птицю, кілька різновидів риби та морепродуктів. До переліку заборонених продуктів також входять деякі види молочних продуктів, овочів, фруктів, горіхів і алкоголю [8, с. 26].

Дозвіл передбачає згоду на ведення певної діяльності, видане державними органами в установленому порядку. До інструментів реалізації дозвільної діяльності належить ліцензування. Як приклад реалізації цього методу можна навести те, що в харчовій промисловості потрібна реєстрація харчових продуктів і підтвердження їх відповідності якості [11].

Примус передбачає покарання за порушення встановлених норм шляхом застосування повноважними органами і посадовими особами відповідних заходів впливу за допомогою системи правового обмеження [8]. У харчовій промисловості примусові заходи стосуються вимог до якості і безпеки харчових продуктів, виконання санітарних норм при здійсненні виробничого процесу, транспортування і складування продукції харчової промисловості.

Контроль як форма адміністративних методів реалізується через державний контроль (нагляд). Контроль з боку державних органів за процесом виробництва харчових продуктів дав поштовх до розвитку систем менеджменту якості, що забезпечують по всьому ланцюгу виробництва безпеку продуктів харчування.

Адміністративні методи управління спрямовані на регламентацію функцій, прав, обов'язків і елементів системи управління ціннісним ланцюгом в рамках нормативно-правової бази. До законодавчих та нормативних документів, що регламентують різні сфери діяльності ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості, відносять такі: Указ президента України №392/2020 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09. 2020 р. "Про Стратегію національної безпеки України", Розпорядження КМУ від 10.07. 2019 р. № 588-р "Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року" [13], Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" [7].

З метою розвитку сировинних і виробничих ланок ціннісного ланцюга продукту харчової промисловості розробляються державні програми.

Стандарти якості виступають невід'ємним атрибутом виробництва продовольчих товарів, так як безпека харчових продуктів безпосередньо пов'язана з їх якісною складовою. Система управління будується на принципах HACCP, міжнародних і національних стандартах ISO, основне призначення яких якісна сертифікація і безпека продуктів харчування.

Економічні методи, що базуються на економічних законах, є необхідним регулятором інтересів учасників ціннісного ланцюга продукту харчової промисловості і реалізуються через надання податкових пільг суб'єктам господарювання, субсидій, субвенцій, дотацій та цільових позик, пільгового кредитування, грантів, висновків спеціальних інвестиційних контрактів, здійснення державних закупівель.

Слід зазначити, що в Україні вартість кредитів для сільськогосподарських товаровиробників залишається на досить високому рівні, однак державні органи можуть стимулювати розвиток ціннісного ланцюга продукту шляхом зниження процентних ставок і розширення заставних операцій для стимулювання інноваційного розвитку агропромислового комплексу [12].

Надання грантів учасникам ціннісного ланцюга — вагома фінансова підтримка для виробників продукції сільського господарства і харчової промисловості. Наприклад, у Хмельницькій області в рамках реалізації Competitive Economy Program проводиться конкурс на

Рис. 2. Результативність процесів управління ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості, що реалізуються робочою групою в регіоні

Джерело: складено авторами.

отримання грантів початківцями фермерами та сільсько-господарськими споживчими кооперативами.

Спеціальні інвестиційні контракти є особливою формою взаємодії господарюючих суб'єктів і органів державної влади. Адміністрація муніципальної освіти і економічний суб'єкт укладають інвестиційний договір, відповідно до якого у кожній зі сторін виникають взаємні зобов'язання.

Система державних закупівель, регульована Законом України від 25.12.2016 №922-VIII "Про публічні закупівлі" [6], виступає дієвим інструментом управління ціннісним ланцюгом, бо сприяє розвитку ринкових відносин і розширенню ринку збуту виробленого продукту харчової промисловості.

Цифрові методи визнані забезпечити обробку наявного масиву даних про діяльність учасників ціннісного ланцюга шляхом їх систематизації та класифікації з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Активне впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій в управління ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості, як-от: цифрове сільське господарство, "розумні" електромережеві системи, інтернет-торгівля, безпілотний транспорт, сприяють прискореному розвитку агропродовольчої системи і сільських територій. Цифрові методи підвищують ефективність ціннісного ланцюга через створення наскрізних бізнес-процесів, спрямованих на підвищення доданої вартості, а також розширення повноважень економічних суб'єктів при виборі постачальників, дистриб'юторів і транспортних компаній [5].

Одними з головних елементів системи управління є інструменти (засоби) управління, за допомогою яких здійснюється ефективне регулювання економічних процесів і взаємовідносин між учасниками ціннісного ланцюга.

Логічним завершенням процесу управління виступає отримання конкретного результату. У випадку з ціннісним ланцюгом продукту позитивним результатом може виступати наявність дієвої, злагодженої системи управління підприємством, яка сприяє створенню якісної продукції харчової промисловості, затребуваного суспільством, забезпечує максимізацію доданої вартості на всіх етапах господарського процесу, конкурентоспроможність галузі та економічну безпеку регіону.

Зауважимо, що результативність процесу управління вартістю кінцевого продукту харчової промисловості безпосередньо залежить від органу, що здійснює таке керівництво, виконуваних ним функцій і обраного методичного інструментарію на регіональному рівні.

На основі аналізу організаційних структур міністерств на прикладі Вінницької області встановлено відомчі підрозділи, які можуть бути задіяні в регіональному управлінні ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості.

1. Департамент міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької облдержадміністрації, у тому числі управління агропромислового розвитку.

2. Департамент фінансів Вінницької обласної державної адміністрації, включаючи Управління фінансового, інформаційного та господарсько-організаційного забезпечення.

3. Головне управління Держпродспоживслужби у Вінницькій області.

Для максимальної ефективності управління ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості доцільно виділення спеціальної структури, яка безпосередньо займатиметься моніторингом стану кожної з ланок ланцюга, контролем за якістю взаємодії її структурних елементів. З іншого боку, виділення окремого відомства, що займається процесом управління ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості, є фінансово витратним. З цих позицій і з метою економії бюджетних коштів рекомендовано формування спеціалізованої робочої комісії з числа працівників кожного міністерства.

Робоча комісія буде існувати формально в зв'язку з відсутністю бюджетного фінансування, в зв'язку з цим втрачається необхідність організації окремого відомства і кабінету. Співробітник кожного з міністерств буде входити до складу робочої комісії, залишаючись при цьому на своєму робочому місці.

Функції робочої комісії в процесі управління ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості затребувані сучасним станом економічного середовища. З огляду на той факт, що в рамках регіону кожна з ланок відокремлена (територіально, юридично), со-

годні назріла гостра необхідність контролю процесу управління підприємством, поєднання кожної з ланок в єдину систему. Саме це дозволить максимізувати додану вартість виробленого продукту харчової промисловості в регіоні.

Робоча комісія буде дієвим органом, який сприяє економічній безпеці та планомірному зростанню макроекономічних показників (ВРП і ВВП) у перспективі.

Результативність процесів управління ціннісним ланцюгом продукту харчової промисловості, що реалізуються робочою комісією, можна побачити на рисунку 2.

Тому застосування для досягнення поставленої мети процесно-орієнтованого підходу сприяє вибудовуванню сукупності різних процесів управління постачальними, виробничими та дистрибутивними ланками через виділення мети, завдань, об'єкта і суб'єкта контролю, застосування методів та інструментів управління з орієнтацією на кінцевий результат.

Результативність процесу управління робочою комісією сукупності сировинних, виробничих і дистрибутивних ланок може бути виражена в зростанні доданої вартості на всіх етапах виробництва і розподілу продуктів харчової промисловості, а також забезпеченні економічної безпеки регіону (зростання ВРП) і країни загалом (зростання ВВП).

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Враховуючи вищезазначене можна зробити висновок, що економічна безпека регіону — це система заходів щодо відгородження економічного простору регіону від зовнішніх і внутрішніх загроз, які перешкоджають ефективному функціонуванню складових регіональної економіки: інституційної інфраструктури (органів адміністративно-територіального управління та фінансово-кредитних інститутів); власне сфери виробництва; об'єктів транспорту та зв'язку; науки і наукових установ; систем життєзабезпечення; соціальної сфери. За допомогою модифікованого процесно-орієнтованого підходу, який базується на концепції ланцюга створення вартості (цінності) у системі економічної безпеки регіону, взаємопов'язані цільові орієнтири управлінських органів спрямовані на максимізацію доданої вартості. Стійке зростання доданої вартості у всіх ланках ціннісного ланцюга сприяє не тільки отриманню прибутку підприємствами харчової промисловості, але забезпечує регіональну економічну безпеку через збільшення валового регіонального продукту, що в свою чергу здійснює прямий вплив на основний макроекономічний показник країни — валовий внутрішній продукт.

Тому система управління підприємством, а саме ціннісним ланцюгом, що базується на процесах, є універсальною, вона економічно виправдана, ефективна і доцільна, бо сприяє реалізації принципу економії бюджетних коштів і одночасно з цим враховує всі основні аспекти управлінської діяльності, результатом якої є забезпечення економічної безпеки регіону.

Перспективним напрямом подальших розвідок є вивчення управління підприємствами харчової промисловості у системі економічної безпеки зарубіжних країн.

Література:

1. Андреева Т.В., Болдырева Н.П., Видищева Р.С., Ермакова Ж.А., Тяпухин А.П., Курлыкова А.В. Методологический инструментарий управления ценностной цепочкой продукта пищевой промышленности в регионе: монография. Москва: Первое экономическое издательство, 2019. 328 с.
2. Андреева Т.В., Курлыкова А.В. Подходы, методы и инструментальные средства к управлению ценностной цепочкой продукта пищевой промышленности на микро и мезоуровне. Экономика, предпринимательство и право. 2020. № 4. С. 1137—1150.
3. Боковець В.В., Мазуренко Р.П., Свічкарь Ю.І. Антикризисне стратегічне управління підприємствами харчової промисловості в сучасних умовах. Чернігівський науковий часопис. 2018. № 1 (9). С. 15—21.
4. Герасимов Б.Н. Методология управления: основания, предпосылки, содержание. Экономика и бизнес: теория и практика. 2016. № 12. С. 18—23.
5. Евсеева С.А. Анализ подходов к определению сущности механизма управления. Проблемы современной экономики. 2014. № 2 (50). С. 164—167.
6. Закон України від 25.12.2016 р. № 922-VIII "Про публічні закупівлі". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 15.07.2021).
7. Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.07.2021).
8. Ільченко Н.В., Кошеленко С.В., Одінцов О.М. Забезпечення розвитку системи управління якістю і безпечністю харчових продуктів регіонального агропромислового кластеру. Збірник наукових праць ЧДТУ. 2019. Вип. 53. С.23—35.
9. Каламбет С.В., Кириленко Б.О. Економічна безпека як багаторівнева система. Економіка і суспільство. 2016. № 5. С. 344—349.
10. Кириченко О.А., Алькема В.Г. Концептуальні засади формування системи економічної безпеки в умовах глобалізації. Актуальні проблеми економіки. 2010. № 12 (114). С. 3—18.
11. Константинова Т.В. Формування системи стратегічного управління підприємств харчової промисловості. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. 2018. № 3. С. 337—346.
12. Кропивко М.Ф. Підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості агропромислового виробництва на основі розвитку кластерних систем. Економіка АПК. 2013. № 3. С. 3—15.
13. Розпорядження КМУ від 10.07. 2019 р. № 588-р "Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.07.2021).
14. Gereffi G. Global value chains in a post-Washington Consensus world. Review of International Political Economy. 2014. № 1. pp. 9—37.
15. Jurowetzki R., Lema R., Lundvall B.A. Combining innovation systems and global value chains for development:

Towards a research agenda. European Journal of Development Research. 2018. № 3. pp. 364—388.

16. Porter M.E. Competitive advantage. Creating and Sustaining Superior Performance. New York: The Free Press, 1985.

17. Thompson A.A., Strickland A.J. Strategic Management: Concept and Cases. 1987 4th. ed. University of Alabama, Business Publication Inc., Plano, Texas.

References:

1. Andreeva, T.V. Boldyreva, N.P. Vidischeva, R.S. Ermakova, Zh.A. Tyapukhin, A.P. and Kurlykova, A.V. (2019), Metodologicheskij instrumentarij upravlenija cennostnoj cepochkoj produkta pishhevoj promyshlennosti v regione [Methodological tools for managing the value chain of a food industry product in the region], Pervoe ekonomicheskoe izdatelstvo, Moscow, Russian.

2. Andreeva, T.V. and Kurlykova, A.V. (2020), "Approaches, methods and tools to manage value chain of the food industry product at the micro and mesolevel", Ekonomika, predprynimatelstvo y pravo, vol. 10 (4), pp.1137—1150.

3. Bokovets, V.V. Mazurenko, R.P. and Svichkar, Yu.I. (2018), "Anti-crisis strategic management of enterprises of grub industry in the lucky minds", Chernihivskiyi naukovyi chasopys, vol. 1 (9), pp. 15—21.

4. Gerasimov, B.N. (2016), "Management methodology: grounds, preconditions, table of contents", Ekonomika y byznes: teoriya y praktyka, vol.12, pp. 18—23.

5. Evseeva, S.A. (2014), "Analysis of approaches to the definition of the management mechanism (russia, lesosibirsk)", Problemy sovremennoi ekonomiky, vol. 2 (50), pp. 164—167.

6. Verkhovna Rada of Ukraine (2016), The Law of Ukraine "About Public Purchases", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (Accessed 15 July 2021).

7. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine "About the basic principle and vimogi to safety and quality of food products", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 17 July 2021).

8. Ilchenko, N.V. Koshelenko, S.V. and Odintsov, O.M. (2019), "Ensuring the development of quality management system and food safety of the regional agro-industrial cluster", Zbirnyk naukovykh prats ChDTU, vol. 53, pp. 23—35.

9. Kalambet, S.V. and Kyrylenko, B.O. (2016). "Economic security as a multi-level system", Ekonomika i suspilstvo, vol. 5, pp. 344—349.

10. Kyrychenko, O.A. and Alkema, V.H. (2010), "Conceptual principles of forming a system of economic security in the context of globalization", Aktualni problemy ekonomiky. vol. 12:114, pp. 3—18.

11. Konstantynova, T.V. (2018), "Formation of a system of strategic management of food industry enterprises", Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva, vol. 3, pp. 337—346.

12. Kropyvko, M.F. (2013), "The increase of competitiveness and social orientation of agrarian enterprises based on the development of cluster systems", Ekonomika APK, vol. 3, pp. 3—15.

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), Order "On approval of the Strategy for the development of exports of agricultural products, food and processing industries of Ukraine for the period up to 2026", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text> (Accessed 17 July 2021).

14. Gereffi, G. (2014), "Global value chains in a post-Washington Consensus world", Review of International Political Economy, vol.1, pp. 9—37.

15. Jurowetzki, R. Lema, R. and Lundvall, B.A. (2018), "Combining innovation systems and global value chains for development: Towards a research agenda", European Journal of Development Research, vol. 30 (3), pp. 364—388.

16. Porter, M.E. (1985), Competitive advantage. Creating and Sustaining Superior Performance, The Free Press, New York, USA.

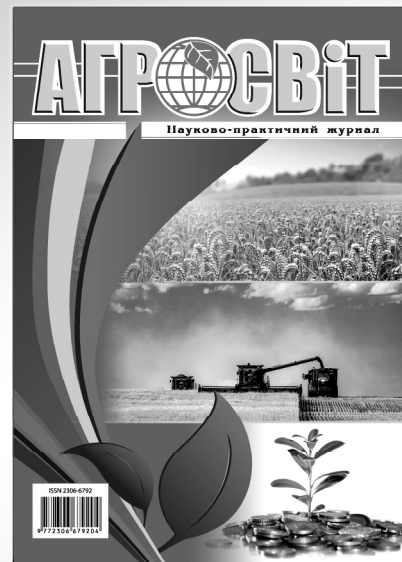
17. Thompson, A.A. and Strickland, A. J. (1987), Strategic Management: Concept and Cases, University of Alabama, Business Publication Inc., Plano, Texas.

Стаття надійшла до редакції 19.07.2021 р.

АГРОСВІТ

www.agrosvit.info

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

**Журнал включено до переліку
наукових фахових видань України
з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)**

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292